

תובנה בחינוך מהפרשה – פרשת משפטים

"כבוד האחר" - אבן יסוד בחינוך

בשורות הבאות ננסה להידרש לאחד התחומים אשר כמעט ואי אפשר לפסוח עליהם במלאכת החינוך מול בנינו – תלמידינו. ללא התבוננות מעמיקה בנושא כה מהותי, לא נוכל להתקדם. מתוקף תפקידנו כמחנכים, אנו עסוקים רבות במתן הוראות והנחיות, מתווים נתיב ומנחילים דרך, לאותם אלו שהפקיד הבורא בידינו, הלא הם צעירי הצאן ובחורי החמד. הבה נתבונן בחשיבות מתן הכבוד והענקת יחס מעריך לאחר:

בזיונו של הגנב – ניכוי מהעונש

פרשתנו, פרשת משפטים, מרבה לעסוק בדיני נזיקין שבין אדם לחברו. בענייניו של גנב התורה קובעת דין מיוחד: "כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכרו, חמישה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת הששה". (שמות כא, לז). מה הסיבה שעל שור משלם הגנב פי חמישה ועל שה פי ארבעה? רש"י מביא את הסברו של רבן יוחנן בן זכאי: "חס המקום על כבודן של בריות, שור - שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו - משלם חמישה. שה, שנושאו על כתפו - משלם ארבעה, הואיל ונתבזה בו". אין ספק ששופט הדין על פי שכל והיגיון אנושי היה פוסק בדיוק להיפך. גונב השה הנושאו על כתפו, הרי הוא גנב מועד אשר אינו מתבייש ללכת ברחוב כשהשה על כתפיו. לדעת הבריות, אדם שהגיע לשפל כזה, ראוי לעונש כבד יותר מאשר גונב השור אשר אינו מתבזה. אך דעת התורה אינה כך. הבורא חס על כבוד בריותיו וניכה מגונב השור חמישית מעונשו. הבושה שנגרמה לו בנושאו את השה על כתפו בפרהסיה מובאת בחשבון. היא חלק מהעונש. ואנו עומדים ותמהים: וכי מי הכריח את הגנב להתבזות? הרי הוא עצמו מרצונו נטל את הביזיון על כתפיו, ובלבד שיוכל ליהנות מגניבתו. האם הוא חש ברגש כלשהו של פחיתות כבוד? בודאי הולך לו הגנב עם שללו על כתפו, שמח וטוב לב על ששיחקה לו שעתו. אם כן, מה המקום להתחשב בביזיונו ולנכות מעונשו? אלא, ירדה תורה לסוף דעתו של אדם. בתוך תוכו של הגנב השפל, נאבקים כוחות החומר עם כוחות הרוח. במעמקי נפשו עדיין חבויים רגשי קלון ואי נוחות. רגשות אלה מעלים מבוכה סמויה בגנב, לנוכח הקלון של נשיאת השה על כתפו לעיני בני אדם אשר אינם שותפים לדעותיו הנפסדות ולמעשיו השליליים. אמנם, הוא עצמו אינו מודע להרגשת הבושה שבו, אך ה' יתברך, חוקר לב ובוחר כליות, יודע את אשר במעמקי ליבו וחס על כבוד כל אשר בשם 'אדם' יכונה. וכיון שאליבא דאמת אין הנאתו שלימה, לכן מחשב לו הקב"ה דבר זה בחשבון ומנכה לו מעונשו, והוא ישלם רק ארבע צאן תחת השה. מה נפלאו משפטי התורה!

יש להתפעל ולראות כמה רחמי ה' יתברך הטוב והמטיב הם בלא ערך ושיעור, הלא כאן מדברים על גנב, אבל למרות זאת ואף על פי כן מתחשבים בו, בבושתו. בריך רחמנא דיהיב לן אורייתא, שניתנה ממקור הרחמים, המגלה לנו שהקב"ה חס אפילו על בושתם של בריות כאלו, ואם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר, שעלינו להתחשב עם טרחתו וביזיונו של הסובבים אותנו, ולהיזהר בכבודם, ובודאי שלא לביישם.

[ובדרך אגב, רבן יוחנן בן זכאי הוא שאמר הלכה זו, ובגמרא מובא: "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי בשוק". הוא הקפיד לברך כל אדם, אפילו גוי, עד שמעולם לא קרה שמישהו הקדימו ובירכו בשלום לפני שהוא כבר בירכו. לכן דווקא הוא רואה במצוה זו את התובנה ש"חס המקום על כבודן של בריות", אפילו על הגנב, ומתחשב בביזיון המועט שנגרם לו כאשר נאלץ לשאת את השה על כתפו, כדי להקל בעונשו]. ושמעתי בשם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל שהעיר, לכאורה ממה נפשך, אם "כבוד" אינו דבר ששווה הרבה ואינו סיבה לכך שנקל בעונשו של הגנב, אם כן מדוע ניכו לו מעונשו תשלומי שה שלם? ואם "כבוד" שווה הרבה, עד כדי שמקילים בגינו עם הגנב, אזי מדוע העריכו את הכבוד הזה דווקא בשה אחד ולא ביותר מכך?!

וביאר: רואים מכאן יסוד גדול, והוא, שהאדם במעשיו קובע מה הוא שווה! הגנב הזה, בעיקר המעשה שעשה, שהרים שה אחד על כתפיו, גילה שבעצם כבודו שווה פחות מאשר סחיבת **שה אחד** על גבו, ולכן הקנס שנקבע לו בא בצורת הפחתת שה אחד, כיון שהתבזה עבור שה אחד. ומוכח אפוא שהאדם במעשיו בעצם קובע כמה הוא שווה! מהו ערך כבודו! מעמדו! ערכו! ושווי!

"לעצום את העיניים" ביקש המלמד

מעשה בבחור צעיר שפגש באקראי איש מבוגר וזיהה אותו כאחד ממלמדיו בתקופת נעוריו. הוא פנה לאיש והזכיר לו שהוא היה תלמידו לפני שנים רבות. "ומה מעשיך היום, איש צעיר?" התעניין המורה. "גם אני מלמד היום", עונה הצעיר. "נפלא. ומה הניע אותך לבחור בהוראה דווקא?" שאל. "אתה! אתה היית הגורם שהשפיע עליי יותר מכל". "אני?" התפלא המלמד המבוגר. "כיצד השפעת...?" "איני יודע אם זכור לך אותו הבוקר". סיפר לו הבחור. "אחד מהילדים הגיע לכיתה עם שעון יד חדש, מתוחכם טכנולוגית, הניח אותו על השולחן וכל הילדים הצטופפו סביבו מלאי

התלהבות, רוצים לנסות ולמשש. ובתוך כל ההמולה, אתה נכנסת לכיתה, כולנו התפזרו למקומותינו ואז, ואז... אותו הילד צעק בהתרגשות: "אני לא מאמין... גנבו לי את השעון..."

ואז אמרת שאינך מאמין שמישהו מהכיתה באמת גנב. ייתכן שמישהו חמד לצון, או עשה טעות שהוא מתחרט עליה. ביקשת שמי שלקח את השעון, שיודה, ובזה תיפטר הבעיה.

אבל אף אחד לא הודה.

אני זוכר את זה בבחירות... ביקשת מכולנו, כולל הילד שהשעון שלו, להסתדר בשורה עם הפנים לקיר, להניח את כפות הידיים על עינינו, ולעצום עיניים.

נעמדנו ליד הקיר, כפי שביקשת, ועצמנו עינינו. חשנו שאתה עובר ליד כל ילד, נעצר, מפשפש בכיסו, וממשיך לילד הבא. כשסיימת עם כולם, חזרת לשולחןך, ביקשת מאיתנו להסתובב ולפקוח עיניים.

שעון היד היה מונח על שולחןך...

החזרת את השעון לילד שהביא אותו, ובפני כולנו חזרת שוב על מונחי השגיאה והחרטה. היו כמה דקות של התרגשות ואז המשכת בשיעור כאילו לא קרה דבר.

אני הייתי הילד שגנב את השעון! מכיסי הוצאת את השעון הגנוב. בליבי הכרתי לך תודה ענקית על שלא חשפת את קלוני ברבים. הבטחתי באותו רגע לעצמי שלא אסטה עוד מדרך הישר. משלא אמרת מאומה בפני הכיתה, חשבתי שתשוחח אתי לבד. עבר יום, עברו יומיים, עברו שבועיים – לא קראת לי ולא נזפת בי. החלטתי אז שכשאגדל אהיה מלמד. בדיוק כמוך."

הוא סיים והביט במלמד, מחכה לתגובה.

המלמד הניד ראשו וחייך.

"התוכל לומר לי היום", שאל הצעיר "מדוע בחרת לא לומר לי דבר? מדוע לא נזפת בי ולו בשיחה פרטית? זה היה כל כך מתבקש..."

אבל המלמד הביט בו ואמר: "באמת לא הבנת? לא הבנת שגם אני לא ידעתי מי לקח את השעון? רק עכשיו אתה מגלה לי שזה אתה."

"הכיצד לא ידעת?", תמה הצעיר, "הרי שלפת את השעון מכיסי... במו ידיך?"

והמלמד אמר בשקט: "כשביקשתי מכם אז לעצום את עיניכם... גם אני עצמתי את עיניי. חיפשתי בכיסים שלכם כשעיניי עצומות. לא רציתי לדעת מי לקח את השעון, כדי לא לקבל רושם רע על הילד, לא לבייש. אני שמח שהדרך שנקטתי הוכיחה את עצמה. תודה שסיפרת לי."

כל מילה מיותרת.

בברכת שבת שלום ומבורך

מיכאל זכריהו